

A PEDAGÓGUS BABITS MIHÁLY*

A tudós, a költő a művész előtt tárva-nyitva az iskola ajtaja, szellemük istápolása nélkül csillagtalán, homályos lenne a nevelés-oktatás horizontja. Nem képzelhető el a pedagógiai munka a nagy szellemek alkotásainak kikapcsolásával. Ezenkívül egyes költők életműve az alkotásokon túl, pedagógiai jellegű ténykedésekkel, sőt tényleges oktatási szerepükkel besugárzik a neveléstörténetbe, a pedagógiai krónika birodalmába, nem csupán hagyományként, hanem gyakran tanulságul, még a ma égető és felderítendő problémák sorsára is. BABITS MIHÁLY nemcsak a költészet műhelyében, hanem az iskola katedráján is helyet foglalt, megosztozott a két hely között. Ezért külön feladat a pedagógiai jellegű felmérés. BABITS MIHÁLY alkalmas és méltó e külön tudományba való bekapcsolásra, hol helyet kap szív és ész. Két vonalon vizsgálhatjuk BABITS ilyen irányú tevékenységét: a) *költészetében és prózájában*, b) *iskolai tevékenységében*.

Az első csoportban bizonyára tanulságos egy zseni gyermekkorának és diákéveinek megismerése, hogy miként nyilvánul a külvilág lelki hatása, miként ragadja meg az önképzés, hogy nyilvánul család és iskola hatása. Ha elolvassuk a Halálfiú életregényét, minderre tájékozást nyerünk. A *gyermeki emlékek* a költészet kohójába kerülnek, gyakran világosságot teremtenek az összekuszált életben, a pusztulás ijesztő fényéből reménysugarak törnek fel, melyek feloldják a marcangoló idegállapotot, izzásba hozzák a jó ügyért való állásfoglalást. BABITS költeményeiben és prózájában feltárja a *gyermeki világot*; életét, szerepét és személyiségét. Ez a hatás elhúzódik a költő élete végéig, mintha „a költő abból élne haláláig, amit első húsz évében látott és szenvedett”.¹

A gyermek nála a múlt szimbóluma és a jövő útmutatója. Szerinte az egész múlt él és hat a jelenre, de ez nem jelenti teljesen a múltba kapcsolódást és az élettől távolmaradást. — Szociális érzése bőven kifejeződik költészetében. Harcol a gyermeki sors megrontói ellen. Benső részvéte felhangzik a nyomor, elhagyatottság zugában élő, inkább csak sínylődő gyermekek iránt. Íme: helyzetkép e sorokban:

„gyerekek szaladnak az utcán,
mint kis patkányok, egyre többen,
egyre többen és rongyosabban.
Oly csodálkozva néznek olykor,
mintha kérdenék: Mit akartok

* A szerző az MTA II. osztályához nagyobb tanulmányt küldött be *Babits*ról. Egy részletét itt közöljük, *Babits* halálának 25-ik évfordulója alkalmából. A szerző időközben elhunyt.

¹ Babits Mihály: Írók két háború közt. Nyugat kiadása. 143. o.

velünk? avagy, milyen örökség
vár tőletek reánk e földön?"²

És másutt: A szegényeknek üres ünnep a karácsony is, a költő szörnyű télben sárga arcokat s reszkető koldus kezeket lát; elérhetetlen álm, hogy a család tagjai elegendő ételhez juthassanak. Az üres ünnepen a gyermek elrúgja játékait, a költő torkát pedig fojtja az ünnepi kalács.³ A kis városban 12—13 esztendő s proletár gyermekek kiabálva, könyörögve kéri a megérkezett utasok csomagjait, hogy így néhány fillér keresethez juthassanak. Gimnazisták is vannak közöttük, kik — iskolát kerülve — idegenek számára lakás keresésére vállalkoznak. — A csengettyűs fiú gyönyörű reggelen jelzi a szemetes kocsiközeledését. — A villamos végállomásnál veszteglő sárga kocsik mellett a flaszteres úton pipázik a vezető, míg helyén egy alig ötéves csenevész proletárgyerek húzogatja kezére a vezető óriási kesztyűjét. Ha felnőtt, vezető lesz, saját kesztyűjével. Az öreg durva szavakkal kiábrándítja. — A cigányasszony útra kél: egész pereputtya a hátán, nyakán. A kicsi rajkó sír, mire az anya fára köti lepedőjét és ezen ringatja. Közben dudol, mesél neki arról, hogy ha majd felnőtt, nem lesz ugyan neki se ország, se tanya, de mindenütt kék ég alatt lesz. — Milliós testvérért sír a költő, a legtöbb oly szegény, hogy még álmában sem ismeri fel a jót. — A turániak indulója az urakat kiszolgáló szolgálkat, rabokat emleget, a jólétet a nép fosztása és a föld felosztásának megakadályozása biztosítja. Remeg jövőjük miatt. Mit érnek a könnyek, mit ér a költő Miatyánkja, ha hiányzik a gyermekek mindennapi kenyere. Mégis reméli a börtönből kiszabadulást, és lelkesíti az ifjúságot. Mert „nemsokára proletár zászlóit emeli a gyom, mindent elöntve, mint király csarnokát a forradalom . . . s a tömeg győz; a virágok fölveszik vérvörös jelvényeiket . . . Tüzes diktátor lesz a nap.”⁴

Ahogy a gyermekkel kapcsolatos költeményei telítettek az érzelmek gazdagságával, megmutatkozik ez prózai műveiben is, melyekben már egyéni sorsok cselekményéből világlik az eszmei mondanivaló. Legtöbbből mély részvét, tiszta humanizmus árad, még ha a téma a mitológiából eredő is. Példa ilyenre Herakles, ki dühében megöli fiát, de szorongatja feltámadt lelkiismerete, enyhülést keres. Az erdőben vérbe borult rongyos fiút talál, még él. Heraklest meleg szájalom, részvét ragadja meg, a forrásból vizet hoz és kimossa a fiú sebét. Saját meggyilkolt fiára gondol és dobogó szívvel hallgatja az eszméltre tért gyermek élettörténetét, egy barlangba vitte és örködött alvására, védte a vadállatoktól. De a fiút elfogja a honvágy, arra kérte megmentőjét, hogy váljanak el egymástól. Majd el-eltűnt, hiába ordította nevét az óriás, és több napon át tartó keresés után rájött az önszeretet céltalanságára, a fiú nélkül zokogva ment barlangjába. Rájött, hogy amikor megölte fiát, nem volt ember, most egy gyermek alakította át és az győzött. — Ámde többnyire a felnőttek győznek és a szeretett gyermek a felnőtt hatalmasok áldozata lesz, mégpedig künn a társadalomban és benn az iskola falai között egyaránt. Ily sors rendeltetett Gastonnak, a gimnázium legjobb tanulójának, ki gyűlölte az igazságtalanság gyakorlóit és utálta a rossz könyveket is, hamis hőseivel és fikciós leírásaival. A „tekintélyes” történelem tanár nem szerette a fiút, mert ez nem szerette a történelmet, csupasz évszámokkal és frázisaival, melyeket buta kérdésekre adott felelettel kellett felszínre

² Babits Mihály: Összes versei. Athenaeum k. Utcá délelőtt. 243. o.

³ Babits Mihály: Összes versei. Athenaeum k. A felnőtt karácsony. 317. o.

⁴ Babits Mihály: Összes versei. Athenaeum k. Tavasz szél. 20. o.

hozni. A magolók fújták Nagy Sándor mondásait, csak úgy emelgették a koporsó födelét . . . s hogy vágta ketté a gordiusi csomót.”⁵ A jeles diáknak ily tankönyvből kellett a vizsgára készülnie, azonban egy könyvből megismerte Nagy Sándor valódi egyéniségét, szemérmetlen életét és gyilkosságait. Nem tudja biflázni a tankönyv hazugságait, nem érdekelték Nagy Sándor csatái. A kíméletlen tanár a vizsgán megbuktatja és az elkeseredett fiú öngyilkos lesz.

Tragikus helyzetet tár fel a *Gólyakalifa* regénye, főszereplője ugyancsak diák, Táborny Elemér, gazdag szülők elkényeztetett, fölényes modorú fia. Tanárai is dédelgetik. A család óvakodott attól, hogy megismertessék a munkások életével, a műhelyt a gonoszság tanyájának tekintik, benne ártatlanokat kínoznak, nem ismertették meg fiukkal a mások iránti szeretet boldogító érzését. Elemért álmok fogják meg; egy mester műhelyében senyved, kínozzák, éheztetik. Az álomélet folyamatosná válik, túlszárnyalja mindennapi fényes életét, amaz fogva tartja, átvonul későbbi ifjú életén is, az összeomlásig, az öngyilkosságig. Megjelenésekor és később is sokat foglalkoztak e művel. Pszichológusok az álom hagyományos értelmezésén túl FREUDhoz folyamodtak, emlegetve, hogy a nevelés az ösztönökre épül; mások POE EDGAR, BALZAC és WILDE hatást állapítanak meg. Nem ismerték fel a környezet hatását, nem magyarázták társadalmi nézőpontból. A ma gyermekpszichológusai az elhajlásokat inkább a gyermek életkörülményeiben keresik. A világnézet zavarai, az élet folyásának nagy ellentétei lelki nyugtalanságot eredményeznek. Ez az alap, melyről vizsgálhatjuk Táborny Elemér balsorsának magyarázatát. Csak fényt, pompát, az úri jólét biztosítását észlelhette a szülői otthonban, az anya erkölcstelen szerelmi életét, az iskolában pedig tanárai becézését. Sokat olvas, mégsem ismeri az élet túloldalát, sőt a környezet hatására félreismeri. Csak a munkások sötét életéről, tudatlanságáról tájékoztatták, nem ismeri a gyári életet, legfeljebb inasokat látott, gyötrő mesterek élnek a képzeletében. Ha van valami igazság abban, hogy az álmok a vágyak kifejezői, ez a serdülő ifjú meg akarja ismerni a túloldali életet, hajtja őt a félelemmel vegyülő kíváncsiság, kínozzák a jólétben is felbukkanó csalódások, a túlzott elkényeztetés mellett az elhagyatottság érzése. Idegéletének zavarai ösztökélik a sötétnek tartott világ megismerésére, így lett ennek szenvedő alány az álomvilágban. Csupán a valóság napos fényének árnyékát ismeri meg s ez az állapot nem engedi el, szorításából nem tud kiszabadulni. Ha tájékoztatják a szebb jövőjükért harcoló tömegekről, akkor csak egy élete lett volna és vagy odatapad osztályához, vagy a jövő építőihez kapcsolódik. Nem bűnös Táborny Elemér, hanem áldozata a rendszernek, melyhez tartozott. — BABITS néhány tündérmeséjében is a szegény gyermek szomorú sorsát példázza. Ilyen a „*Barackvirág*”, valamint a „*Jézust kereső kisfiú*”, ki a nyomor szülte képzeletében Jézust vélte látni és ez „kioltotta meggyötört kis lelkét”.⁶ A „*Timár Virgil fia*” regényének főhőse pap-tanár, ki pártfogol, szinte apai szeretettel, egy házasságon kívül született és anyja haláláig a legnagyobb nyomorban élő fiút. 17 év után azonban eljön érte Budapestről apja és a fiúnak dönteni kell: maradjon-e továbbra is a tanár meleg gondozásában, vagy álljon apja mellé. A fiú az utóbbit választja, mert vonzza a szabad élet. Akárcsak Herakles esetéből levonható: a szabadság vágya erősebb a hála érzésénél. — BABITS lelkesedik a *gyermek-zsenikért*, de helyteleníti a szülői elfogultságot tehetségtelen gyermekük iránt. Az igazi nagy tehetséget kiemeli, így THOMAS CHATTER-

⁵ Babits Mihály: Nagy Sándor öregkora. (Timár Virgil fia c. könyvben. Athenaeum. 144. o.).

⁶ Babits Mihály: A torony árnyékában. Mesék és novellák. Athenaeum. 95. o.

TONT, a 18. században élő angol költőt, ki 14 éves korától írta költeményeit: balladákat, szatírákat, valamint politikai témájú tanulmányokat, ritka képzelőerővel, tájékozottsággal és tehetséggel, de hamisítónak gondolták, üldözték és a fiú reményét vesztve, leküzdhetetlen nyomorban 18 éves korában öngyilkossággal vetett véget szomorú életének. Halála után fedezték fel, hogy az angol irodalom egyik legnagyobbja volt, sőt kimagasló egyéniségek azt hirdették, hogy ilyen tökéletes lángszellem nem élt még. Egy másik példája ARTHUR RIMBAUD, a 15 esztendőes suhanc, ki anyjától megszökött és gyalog érve Párisba, sárosan, tetvesen „egyenest Verlaine-hez állított be, egy köteg verssel a hóna alatt. Csodás versek voltak . . . Volt, aki a világ legnagyobb költőjének tartotta, aki valaha élt.” PASCAL a matematikában volt csodagyermek és minthogy szerinte a matematika érintkezik a zenével, itt bőven akadnak megcsodálni való kicsinyek. Bámulja a 10 éves SZIGETI JÓZSEF hegedűjátékát és verssel köszönt egy másik gyermek-virtuózt, KERÉKJÁRTÓ DUCIT.

BABITS hasonlatai is gyakran erednek a gyermek birodalmából, sőt néha lelke megnyugtatóra használja fel. ARANY JÁNOSHOZ írott költeményében úgy fordul szeretett költőjéhez, „mint gyermek, hogyha idegenben szidják, édes apjához panaszkodni tér meg”.⁷ Hasonlatot talál a természet és a gyermekszoba között. A Sors a játékos gyerek. A szoba újrafestésénél áttör a régi dísz, olyan ez „mint a gyermekkor színe életünkön”. Júniusi komor hangulatát a pünkösdi gyermekkori emlékek élesztik. Varázsos erő számára a múlt, nem nélkülözheti a gyermeki légkört. Mintha a földön keresné a rímet, gyerekesen keresi, vagy mint a csecsemő keresi leejtett pléh-csörgőjét. Mint a gyermek, „árnyas erdőben szeretne élni nyáron át”. Boldogságot kíván a gyermekeknek, élvezzék a tavasz örömeit.

A gyermekkel kapcsolatos gondolatai gyakran messziről szállnak, pezsdítők, a gyermekséget dicsőítik, gyakran vigaszt, bátorítást nyújtanak. Utkeresési kedve az Európai Irodalom Története című művében csillog. Tallózzunk belőle: Az Iliász és az Odüsszeia nagy hősei sírnak, dicsekszenek, civakodnak, mint a gyermekek. HERODOTOS „babonás mesélő”, hiszékeny, mint egy gyermek, világnézete is gyermeki. VERGILIUS még akkor is egy bájos gyermek képét festi, mikor a világ megváltozásáról beszél. JUVENALIS, az „ép testben ép lélek” hangoztatója szerint a legnagyobb tisztelet jár a gyermeknek. DANTE hősnőjének, Beatricének szerelme gyermekszerelem. RACINE gyermekkora nyomot hagyott egész életén. FÉNELONT a leányok neveléséről írt tanulmánya tette híressé. Hódol ROUSSEAUNAK, aki az Emile-ben a gyermeknevelés irányítását a természetre bízta. WILLIAM BLAKE angol költő és festő hangja a gyermekkacagás ritmusára zeng, „és az öröm és béke paradicsomába vezet, ahol a gyermekek hancúroznak. De a paradicsomba csak az jut el, ki olyan mint a gyermek, aki még nem tudja a jó és rossz közötti különbséget. „CSOKONAI VITÉZ MIHÁLYNÁL” minden tarka, édes és hangos. A fölszabadult líra kicsit úgy szabadult föl, mint egy gyerek- vagy kamaszcsoport, ahogy kitör az iskolából. Egyelőre játék volt ez. Néha elég vaskos kamaszjáték. De a Lillában már finom, kecses játék, csengő rímjáték, gálans szerelmi játék. A Lilla egy pajkos és érzékeny suhanc lírája . . . CSOKONAI, a debreceni diák és dunántúli vagabundus elég közlőrl látta az élet primitív és vaskos realitásait. „WORDSWORTHnál kiemeli

⁷ Babits Mihály: Az Európai Irodalom Története. II. kötet Nyugat. k. 310. o.

⁸ Babits Mihály: Összes versei. Arany Jánoshoz. Athenaeum. 67. o.

BABITS, hogy mint fiatal cambridge-i diák a francia forradalom hírére Párizsba utazott és a girondistákhoz csatlakozott. Csak gyors visszaszállítása mentette meg a guillotine-tól. Hirdette később, hogy „a felnőtt, amit tud, gyermektől tanulta”. SHELLEY oxfordi diák korában írta első művét az atheizmus szükségességéről, amiért apja kitagadta. BYRONT dacos, elbízott, lázadó gyermeknek jellemzi, TENNYSON „gyermekkori fantáziák emlékeit zengte”, EDGAR POE-ra egy amerikai internátus nyomasztó légköre hatott költészetében, CHARLES DICKENS, mialatt apja az adósok börtönében ült, inas volt, vagy kifutó. Folytathatnók még az adatok feltárását nagy szellemeknek gyermekkorukhoz tapadásáról, bezárjuk hát a sort VÖRÖSMARTYVAL, ki a Csongor és Tünde motívumait a népmeséből meríti. Szebben senki sem fejezi ki a gyermekség varázsát.

BABITS értékelésénél igen jelentősek *pedagógiai gondolatai és tanításai*. Kora polgárságának tanítója, gyakran ébresztője; a humanista meggyőződésével hirdette, hogy a nép felemelkedésének fontos útja a műveltség terjedésén át vezet. A Nyugat által élesztője a forradalmi szellemnek, itt csillogtatja eszményeit. Az igazság világa megteremtésének fő kellékeiül a szabadságot, az emberi haladást és jólétet jelöli meg. Az elméletet a gyakorlat, a jó és rossz elveket az igazi tapasztalat előzi meg, amikor már megismerte a metodika és didaktika követelményeit. Tanulmányaiban tárgyalja a tapasztalat döntő jelentőségét, felvet lélektani problémákat. Így foglalkozik a képzelettel és a gyermeki hazudozással, főleg abban a korban, amikor a gyermek még nem ismeri az okozati viszonyokat; ezért nem elítélendő. Kifejti a mese nagy szerepét, ennél is figyelembe véve az életkori sajátosságokat, méltatja a külföldi és hazai irodalomban szereplő meseírókat, valamint a népmesék kialakulását. Külön tanulmányt szentel a *játéknak*, testet és szellemet fejlesztő hatásával. Tézise: „*a játék a felnőttek munkájának sajátos visszatükrözése . . . tudatos tevékenység, melynek célja van.*” — Fontosak az *erkölcsi nevelésre* vonatkozó megállapításai is, és az *értelmi nevelés* szempontjai sem hiányoznak munkáiban. Megismerhetjük állásfoglalását a magolással szembeni *tudatos tanulásról*. A gondolkodás és beszéd helyes fejlesztésére nemcsak a retorika, hanem minden tantárgy alkalmas. Másutt. említi „az örök jelent, a természet örök törvényeit”, melyeknek az ember is alá van vetve; a matematika és fizika tudományának nélkülözhetetlenségét. Hangsúlyozza: „Minden ismeretedet kívülről kaptad, semmi sincs lelkedben, ami nem volt meg előbb érzékeidben.”⁹ A történelem tanítási rendszerét elítéli, mert „minden ésszerűség ellensége vagy mesekönyv lett belőle.” KEMÉNY ZSIGMOND híven ecseteli Buda ostromát s BABITS azt kívánja: így írják meg a madridi szabadságharc hős védőinek életét is. BABITS a történelem műhelyébe vezeti a tanulókat, hadd győződjenek meg: honnan vette adatait, hogyan válogatta és rendezte azokat és szem előtt tartotta-e az igazságot. Az *ítélőképesség* fejlesztésének kívánalmával az „élet gépezetéről” szól. Az irodalom tanításánál is a kor társadalmi viszonyainak figyelembe vételét kívánja. Erősen bírálja e tantárgy tanítási rendszerét, mely vagy frázisokkal, vagy száraz adatokkal él. Találkozik tehát a mai követelményekkel, amidőn például a Himnusz és Szózat tanításánál a szabadság kidomborítását írja elő. Értékes egyik iskolai Értesítőbe írt tanulmánya, ebben kiemeli a stílus követelményeit, a nyelvtani tényeket, az idegen nyelvek tanulásának szükségességét, a retorika gyakorlati tényeit, a poétikában a tartalom és forma egységének kívánalmát. Egy dolgozatában az *esztétikai neveléssel* foglalkozik, végül ide foglalhatók a *békére* vonatkozó fejtegetései.

⁹ Babits Mihály: Írás és olvasás. Athenaeum k. Idézetek: 13. o.

Végül legalább a megemlékezésig terjedően szóljunk *költőknek és íróknak* a pedagógusok szempontjából is oly értékes *méltatásáról*. Sajnálatos, hogy e megszabott keretben nincs mód még a száraz vázlatolásra sem.

Rendkívül tanulságos, hogyan építi be BABITS az európai irodalom történetében a magyar költőket a világirodalom rengetegébe. E beékelési rendszert BABITS a történelem tanításánál is alkalmasnak találta. Igaz: régen is voltak tanárok, kik az összehasonlító rendszert alkalmazták, s példaként említve GOETHÉT, költői tudatossága mellett ARANY JÁNOST tüntették fel. BABITS Zrínyi Miklósnál VERGILIUSIG megy vissza, BERZSENYI neve felbukkan BYRON mellett, ARANY JÁNOS művészetét TENNYSONÉHOZ hasonlítja, majd BROWNINGÉHOZ. KEMÉNY ZSIGMONDOT nem lehet elképzelni WALTER SCOTT hatása nélkül, de KEMÉNYT tartja jelentősebbnek. Az összehasonlításnál kisebb dolgok is megragadják figyelmét. Például VILLON „végrendeletével” kapcsolatban említi BALASSA nevét is, kiről egyébként nagyszerű tanulmányt írt. Vagy ilyen: egy évben született BAUDELAIRE, FLAUBERT ÉS DOSZTOJEVSZKIJ, a következő évben PETŐFI, ki világhírben utólérte őket és a nagy európai közösség költője, a világszabadság lantosa lett. A vele való összehasonlításnál SHELLEY neve is felmerül.

BABITS tanári működésének ismertetésénél mindenekelőtt a tanári pályára való előkészülésének szánunk kis helyet. Gimnáziumi tanárai közül lelkileg BITTER ILLÉSHÉZ, az V. osztály főnökéhez, majd az iskola igazgatójához, több szakmunka szerzőjéhez kapcsolódott. A VII. osztályban meginduló önképzőköri tevékenységében GREKSA KÁZMÉRNAK a magyar nyelv és irodalom tanárának és az önképzőkör vezetőjének közelébe került. É tanár előzőleg a zágrábi egyetemen működött, és a gimnáziumban is a főiskolai oktatási módszert alkalmazta: nem feleltetett, csak előadott és magyarázott amá tanítványainak is, kikkel az utcán találkozott. Az érettségi után időszerűvé vált a pályaválasztás ügye. A családtagok többsége jogászi pályát javasolt, mert ez minden lehetőséget kínál, de ő hallani sem akar erről, tanár akar lenni, irodalmat és történelmet akar tanulni, hogy megismerje a korok és a nagy szellemek életét. A levegő mérgezett, a társadalom bomlóban, ám ő optimista: életét a nagy átalakulásnak akarja szentelni. Csak ketten értik meg őt: a 48-as Döme bácsi, a monarchia gyűlölője és a józan Cenci nagymama, ki úgy érvel, hogy „a tanár is lehet úriember s jobb is, ha unokájából nem lesz lump jogász, aki könnyelmű váltókat ír alá”. Az anya pedig a búcsúzásnál remeg, hogy fiát veszély fenyegeti, az oltárnál imádkozni fog érte.

Az egyetemi élet elkeserítette. A professzorokat, a megközelíthetetlen istenségeket körülsettenkedték a beavatott hallgatók.

BABITS szaktárgyain kívül angol és szanszkrit előadásokat is hallgatott. Megállapította, hogy néhány kivételtől eltekintve, „a tanároktól nem sokat lehetett tanulni. Az egyik féléven át tárgyal valami nevetségesen apró részletkérdést, a másik ünnepélyes és üres frázisokkal húzta ki az órát, a legkülönbek rapszodikusán beszéltek mindenféle témáról, ami éppen foglalkoztatta őket. A kollokviumok bevallott svindlijei s a katedrák körül mindig leselkedő Nevetség megtették a többit: A szigorú ifjú megvetette a Tudomány Piacát . . . s inkább az Egyetem mellé járt: a Könyvtárba.”¹⁰ Megismerte a szemérmetlen igazságtalanságok hatását: a műveletlenséget. Erről beszélget egy zsidó kollégájával, Rosenberggel, ki szerint az életben is ez a helyzet s e kettő összefügg, és a művé-

¹⁰ Babits Mihály: Halálfiái. II. kötet. Athenaeum. 63. o.

letlenséget csak felvilágosítással lehet megszüntetni, ami most azért elképzelhetetlen, mert a pénzt hadseregére költik, csak morzsányit az iskolára. Eltűrik az analfabéták hatalmas táborát, de még arra sem gondolnak, hogy a népnek kenyere és joga legyen.

Kilépünk az életregény keretéből: — A regénybeli Rosenberg után már egy élő fiatalember barátságát élvezzi, a vele egykorú, egy évfolyambeli JUHÁSZ GYULÁét, ki melegen érző, haladó eszméktől áthatott ifjú, s felismerte igazi hivatását: dolgozni és harcolni a nép jogaiért, felszabadulásáért. Harmadiknak az elsőéves KOSZTOLÁNYI DEZSŐ csatlakozik komoly irányú tevékenységükhöz, de már költői múlttal, minthogy néhány költeménye napvilágot látott. Mindhármat a költészet varázereje fogja meg: tanulnak, olvasnak, fordítanak s az alkotás műhelyében kísérleteznek. Mindegyik a másikat tartja értékesebbnek. Megegyeznek abban, hogy RIEDL FRIGYEST érdemes hallgatni, kiváló irodalomtörténésznek tartják. Szeretik NÉGYESSY LÁSZLÓ óráit is, melyeken oly nagyszerűen szerepel JUHÁSZ GYULA. BABITS és JUHÁSZ nemsokára túlestek a szakvizsgán, míg KOSZTOLÁNYI csak az alapvizsga letételéig tanárjelölt, azután újságíró lesz. Ekkor már két barátja elhelyezkedett, bár az oklevél birtoklásához a pedagógiai vizsga még hiányzott, ez pedig komoly záró esemény. Leginkább két vizsgáztató professzor szerepelt a vizsgán: ALEXANDER BERNÁT és FINÁCZY ERNŐ. ALEXANDER jólelkű, elnéző, a jelölt helyett is felel; FINÁCZY szigorú, megkövetelte a komoly felkészülést, különben csak egy év elteltével hajlandó a jelöltet viszontlátni. A tanárjelöltek a szakvizsga után rendszerint ösztöndíjjal a mintagimnáziumban töltötték gyakorló évüket, vagy egy fővárosi gimnáziumba osztották be őket. BABITS vidékre vágyott, nyugodtabb légkörbe, ezenkívül családja nehéz anyagi helyzetén is könnyíteni akart önállósodásával. Minthogy nem teljesülhetett az az óhaja, hogy a szabadkai gimnáziumba kerüljön, helyettes tanári minőségben, évi 1600 korona javadalmazással 1905 szeptemberében a bajai cisztercita rend gimnáziumában indult el tanári pályáján. Nem jól érezte magát itt, csak szülővárosának, Szekszárdnak közelsége vigasztalta, így az iskolai szüneteket otthon töltheti. A gimnáziumban 16 tanár közül 4 világi. BABITS különböző osztályokban képesítésének két tantárgyát: a magyart és latint tanítja. Kötelezettsége heti 16—18 óra. Ez a helyzet további állomásain is. Fölösleges lesz annak megemlítése, hogy Baját kivéve mindenütt a könyvtár vagy az önképzőkör, vagy mindkettő vezetője. A fegyelmelés itt nehezen megy. Panaszkodik is KOSZTOLÁNYI: „Veszekedem a gyerekekkel.” Elfáradt, kimerült a rend megteremtésében, ez veszélyeztette a tanulmányi eredményt. Igazgatója nem sokat törődött evvel, és a kartársak sem segítették csetlés-botlásában. Csak egy ugyancsak világi kartársá, majd barátja, PALOTAI IRÉN JÁNOS tanúsított jóakaratot és segítőkészséget, ki felismerte BABITS nagy tudását és emberi érényeit, bár megítélésében ő sem mérlegeli a kezdeti nehézségeket, hibásan ítéli meg munkáját a tanév első hónapjai alapján. A tanítványok fokozatosan alkalmazkodtak hozzá: először megkedvelték, mert jó embernek tartották, ha egyénisége némileg száraz, rideg volt is, és úgy tűnhetett fel, hogy távol van tőlük. Később az órákon nagy tudásával érdeklődésüket le tudta kötni, ügyeik elbírálásánál kitűnt igazságosságával, erről nemcsak tanóráit, hanem személyét is megszerették, és nagyon sajnálták, hogy egy évi működése után eltávozott Bajáról. Bár titokban tartotta JUHÁSZ GYULA boldogító értesítését a Holnapnál elért nagy sikeréről, mégis valahogy ez is köztudomásúvá vált. Évek múlva is büszkéek voltak rá, hisz a Timár Virgil fia című regénye Baján játszódik, és néhány költeményének tárgya is Bajához kapcsolódik.

Szeged a következő állomás. Örül a változásnak, bár immár diplomáját elnyerve még mindig helyettes tanári jelleggel kap megbízást az állami főreáliskolához, hol egyik szaktárgya, a latin csak rendkívüli tantárgy. Rontja hangulatát a politikai helyzet. A koalíciós kormány van uralmon, melynek jelképe, a tulipán már elszáradt. A hamis nekilendülés megtorpant, „minden rosszul megy”. A vallás- és közoktatásügyi minisztériumban a középiskolai ügyosztály élén egy klerikális báró, BARKÓCZY áll, ki haladó pedagógusokat nem enged katedrára, s ezt ügyesen intézi el azzal, hogy mindig katolikus iskolánál van üresedés, így más vallású hiába kísérletez. Lehetséges, hogy valakit rendes tanári minőségben Bajára helyeztek, ezért helyezték el BABITS-t további helyettesi minőségben Szegedre. Így került JUHÁSZ GYULA városába, honnan a nagy költőt száműzték, szülővárosában érvényesülését elgáncsolták. BABITS siet levélben értesíteni barátját, hogy a Tisza partján van. KOSZTOLÁNYI már tud BABITS áthelyezéséről, üdvözli a költő-tanárt, „Petőfi unokáját”. Levelének záró sora: „Vörösmarty Babits Mihály, előre!” Az itt töltött két év folyamán előre haladt nevelői hivatása teljesítésében: Az út keresésénél megértette, hogy a pedagógusnak mily fontos fegyvere a türelem. Előbb hadd ismerjék meg a tanulók a tanárukat, és bizonyára hat majd rájuk a fölöttük álló nagy tudás, az igazságosság, a fenyegetődzéstől, kiabálástól mentes fegyelmezés; és megteremtődik a tanítás rendje. Tanártársai is hamar észrevették a nagyműveltségű költőt, jó kartársi kapcsolatot teremtdött, sőt néhánnyal baráti is. A sajtóban több pedagógiai jellegű cikke jelent meg. Általában hármás irányú a tevékenysége: iskolai, költői és társadalmi. Érthető, hogy népszerű, megbecsült egyénisége volt a szegedi társadalomnak, és hogy izgalmat keltett a Fogarasra való áthelyezéséről szóló rendelet. E hangulat a fővárosban is elterjedt. A Nap „Apponyi keze pusztít, rombol; de csak titokban” címmel erősen támadó cikket jelentetett meg, melyben leleplezi a reakciós szellemet, mely nem tűri az immár országosan ismert haladó költő tevékenységét, és nem törődik az ifjúsággal sem. BABITS úgy érezte, hogy tanártársait — a reakciósokon kívül a haladókat is — kellemetlenül érinti a cikk, helyreigazítást kért a laptól, arra hivatkozva, hogy áthelyezésével együtt jár rendes tanárrá való kinevezése.

Fogarasra kerül. Vizsgálja, mérlegeli az új helyzetet hátrányaival, de megnyugtató, sőt lelkesítő jelenségeivel is. Átérezte a nagy távolságot szülővárosától, a balkáni helyzetet: „az itteni magyar családok csak átmeneti állomásnak tekintik a várost”, mert a régi erdélyi faj eltűnt. A fiatal tanárok is elvagyódnak innen, „csak a fegyencnek” öregedtek itt meg, vagyis akiket fegyelmi okokból feledtek itt.¹¹ Viszont megragadja a gyönyörű táj, az Olt partja, a csillogó havasok, „tengere a szépségnek”, a virágillat, a zsongó hangok, a történelmi emlékek, hisz BETHLEN GÁBOR és KEMÉNY ZSIGMOND földjén van. Felismeri szinte civilizátori hivatását, felismeri kincsként: a sápadt gyermekek felnevelését modern gondolkodású, kulturált emberekké. Nagy ügy ott a nevelés, hol az emberek putrikban élnek, és a kémény is ritka fényűzés. Az állami gimnázium az 1898/99. tanévben nyílt meg. A kerület képviselője MIKSZÁTH KÁLMÁN volt, ő járta ki a csaknem félmillió aranykorona költséget igénylő épületet is. Hálából az iskola önképzőköre a nevét viselte. Három Értesítőben szerepelnek BABITS adatai és pedagógiai tanulmányai. Igazgatója, dr. MAJOR KÁROLY, BABITSÉHOZ hasonló szakos, és ő is folytatótt irodalmi tevékenységet. A harmadik tanévben BABITS szaktárgyain kívül görögöt is tanított; e nyelvet Fogarason tanulta meg. Rendkívül érdekesek a magyar

¹¹ Babits Mihály: Halálfiái. II. kötet. Athenaeum. 316. o.

irodalmi írásbeli dolgozatok témái. A fogadási órákon lelkiismeretesen foglalkozott a szülőkkel, ám ezt nem tartotta elégnek, sűrűn látogatta tanítványait nyomorúságos otthonukban, továbbá a vidéki tanulók szállásait, hol 3—4-en aludtak egy vackon és éltek a hideg puliszkán. Szerette a jámbor román fiúkat, kik oly hamar megtanultak magyarul, ők lettek az eminensek és nem az elbizakodott, úri tisztviselők gyermekei. Némi alattomoság és idegenszerűség mellett igen kedvesek voltak. Minden kényszer nélkül megszerettette velük ARANY JÁNOS nyelvét, és helytelenítette, hogy egyes tanárok megtiltották az egymás közötti román nyelvű beszélgetést. A fiatal tanár elnyerte a gyermekek bizalmát. Kartársai között akadtak olyanok is, kik ellenséges nézőpontból figyelték, amiért megvetett minden sovínizmust és vadmagyarságot, szerintük izgatókat nevel. Legjobb barátja minősítése szerint igen jó, de szigorú tanár, a pedantériáig lelkiismeretes, osztályvizsgálja az igazság megállapításáért órákra terjedt, magyar és román nyelvű tanulók között nem ismert különbséget. Hogy tanítási órái helyes mederben folytak, azt a kiküldött miniszteri biztos SEBESTYÉN KÁROLY is igazolta, és a tantestületi értekezleten tiszteletadóan méltatta BABITS egyéniségét. AMBRÓZY BÉLÁN kívül még két jó barátja volt a tanári korból: FRIDRICH ANDRÁS és LÁSZLÓ BÉLA, mindketten jelesnek minősítették tanári munkáját. — Társadalmi működése főleg a felnőttek számára tartott tudományos előadásokban nyilvánult. Ezekhez keretül szolgált a Szabad Lyceum, s a Fogarasi Magyar Dalegyelet. Külön oktatta a honvéd altiszteket, az ifjúság számára pedig filozófiai előadásokat tartott. Itt is írt pedagógiai jellegű cikkeket a helyi lapban. Jelentős irodalmi működése is kapcsolódik Fogarashoz, 51 verse született e városban. Ide küldi OSVÁT ERNŐ levelét, kérve BABITS összes költeményeinek hozzájuttatását. Az 1913-ban megjelent regényének, a Gólyakalifának lelki szülőhelye Fogaras. Innen meríti a városliget, a papírmalom és a nyári vendéglő, a füzéres pajta s a közeli patak képét, s az utóbbi mellett az álomban oly szörnyű helyzetet feltáró asztalos műhelyt. Itt figyel a diákok különleges játékait és találmodelleket műve számára. — Magánélete itt is zárkózott. Sokat olvas, saját könyvgyűjteménye hat ládát töltött meg. Szűkebb baráti körében azonban feloldódik. AMBRÓZY barátjával angol—francia folyóiratokat cserélt. Gondolatai már DANTE fordításán jártak. Anyjától aggódó leveleket kap, hogy talán rossz a kályhája és fázik. Megnyugtattja, hogy ügyel egészségére; még télen is szereti a jó friss levegőt, ezért korcsolyázik. A karácsonyi szünetet egyébként Szekszárdon töltötte, a nagy szünidőben külföldi utakat tett. — Fogaras bekerül a költő emléktárába. Ha Erdélyről ír verset, Fogarasra gondol, egy kicsit erdélyinek érzi magát, minden, ami ott történik, érdekli és izgatja.

1911 júliusában saját kérelmére helyezték át az újpesti állami gimnáziumhoz. Különösen a korán elhunyt HENDEL ÖDÖN tanár fogadta nagy örömmel, kívülszerű baráti köréhez tartoztak: DR. FISCHER IZIDOR, KINCSES ISTVÁN, RÉPÁSSY GÉZA és SZIGETI GYULA tantestületi tagok; mindannyian jó ismerői az újpesti állapotoknak, a Kártyavár című regényéhez adatokat szolgáltatottak. Nem volt azonban kedvező a kapcsolata néhány tanárral és KLIMA LAJOS igazgatóval. KLIMA 1911-ben lett igazgató, de már két év múlva visszaélések miatt el kellett hagynia állását. BABITS Rákospalotán bérelt lakást, itt javította a rengeteg írásbeli dolgozatot. A tantestületi értekezleten gyakran felszólalt. Helyeselte FISCHER ama javaslatát, hogy valahogy át kell hidalni az elemi és a középiskola között fennálló űrt. Egy másik alkalommal BABITS ellenezte a tanulók hetes rendszerének életbeléptetését, mert ez a spicli rendszert teremtené meg. Indítványozta a kötelező magánolvasmányok szaporítását, a latin nyelvhez fűzött jegyzeteket

s általában a tanítás eredményességének javítását. SPITKÓ LAJOS főigazgatótól ténykedéséért dicséretben részesült. Megemlítendő még, hogy az Értesítőben „Irodalmi nevelés” címmel tanulmánya jelent meg. De már ekkor nem volt az iskola kötelékében és ugyancsak az Értesítőben ekként méltatják: „E kiváló tehetségű, páratlan szorgalmú, hivatását példásan teljesítő tanár távozását az intézettől őszinte szívvel sajnáljuk. Erős egyénisége, mélyen s melegen érző szíve maradandó nyomokat hagyott maga után tanártársai és a tanuló ifjúság lelkében.” Ugyanitt HENDEL ÖDÖN tanártársa még két év múlva is megemlékezett BABITS MIHÁLY értékes tanári munkájáról, befoglalva önképzőköri irányító tevékenységét is. — Újpestről mintázza Kártyavár regényét. „Újváros egy új és szennyes Magyarország szimbóluma . . . Valami büzlük Dániában, s lehet, hogy mindannyian egy kártyavár romjai alatt fuldokolunk.”¹² A háborúra felkészülés időszaka ez, a koalíciós kormányt felváltó új, minden haladó megmozdulást eltipró kormányzat. Újvárosban is — mint mindenütt — a nagy vagyonok gazdái uralkodtak, tőlük függött, ki legyen a polgármester vagy plébános, iskolaigazgató stb. Mindenütt panama és korrupció. Az úri kártyázókat a főjegyző a város kasszájából segíti meg. A polgármester az építkezésekből milliókat vág zsebre. Ha lehetséges: még romlottabb a levegő itt, mint pl. MÓRICZ ZSIGMOND „Rokonok” c. regényében. Az iskolaügy posványban, hisz a panamáknban a tanfelügyelő is részt vesz. Érthető, hogy a munkásság mellett a polgárságban is számosan vannak, kik a közállapotokat undorral szemlélik, változást kívánnak, és ez forradalommal érhető el, mely nem lehet távol. És a regény végső akkordja a valóságba csap át: 1912. május 23-át történelmi nappá avatja a munkásság. BABITS lelke is izzik. Rákospalotán rekedt, nincs villamos, mely elvinné a rohanó nép tömegébe,

„ahol most csörren az ablak,
ahol most csörren a vér, forran a forradalom,
hol zajgó tömegben most úr a néma Petőfi
s sarkra az Eszme kiáll isteni rima gyanánt;
hol tán míg írom ezt, Magyarország nagy betegágyán
vér és kínok közt megszületett a jövő.”

Már látja ezt a jövőt, és a nagy célt kérdezi a hatalmas megmozdulástól:

„Jöjjön az elhazugult életre halálos igazság,
lesben az utcákon álljon a kósza halál:
minden mindegy már! zúgjon fel a tengerek árja!
hányódjon fel a geny! jöjjön a forradalom!
Jöjjön a barbárság! jöjjön legalább az igazság,
annyi hazugság és elmúlatások után.”¹³

1912. október 20-án miniszteri rendelettel már a X. kerületi tisztviselő-telepi gimnáziumban tanít. Itt részt vett abban a vitában, mely arról folyt, hogy csak az V. osztályban kezdődjék a latin nyelv tanítása. BABITS az eredménytelenség okát a tanulók nagy tömegében s a tanárok gyenge felkészültségében látja. Mégis elfogadja a NÓGRÁDI SÁNDOR által javasolt és GAAL MÓZES igazgatótól támogatott indítványt a latin nyelv oktatási idejének csökkentésére.

¹² Babits Mihály: Kártyavár. Európai Könyvkiadó. (Szépirodalmi.) 139. o.

¹³ Babits Mihály: Összes versei. Május 23 Rákospalotán 154. o.

Az 1915/16. háborús tanévben a reakció részéről súlyos támadások érik. 1916 februárjától nem működik ez iskolában, mivel a Budapest-vidéki főigazgatóság *adminisztratív munkakörbe* helyezte. Ez RÁKOSI JENŐ támadása következtében történt, ki a költőt hazafiatlansággal vádolta lapjában egy szerelmi költeményének utolsó három sora miatt. A vers címe: „Játszottam a kezével”. A bűnös sorok pedig: „... nagyobb örömmel ontanám kis ujjáért a csobogó vért, mint száz királyért, lobogóért”.¹⁴ A költőt RÁKOSI második cikke bősztette fel, mert ebben már a tantestület tagjait, sőt az ország pedagógus társadalmát támadta. Ezért az ügyet a tantestület elé vitte és bejelentette, hogy a sajtóban válszolni fog RÁKOSI JENŐ támadó cikkeire. E tantestületi értekezleten csak két reakciós tanár: KÖSZEGI és KIMNACH — a későbbi két ellenforradalmár — állt szemben BABITSSal, a többi tanár és GAAL MÓZES igazgató, a népszerű pedagógus és ifjúsági író szolidáris volt vele. A nyilatkozatban — melyet a Budapesti Hírlapon kívül a Világ és a Népszava is közölt — tiltakozott azért, hogy egy ártatlan vers miatt megrágalmazta tanári ténykedését, sőt vádját kiterjesztette az egész magyar tanárságra. GAAL MÓZES igazgató hű barátja maradt, és a költő távozása után tartott értekezleten kiemelte nagy értékét, az Értesítőben pedig méltató cikk jelent meg róla.

BABITSot nem elégítette ki az adminisztratív munka, tanítani akart. A főigazgatóság a *Munkácsi utcai főgimnázium*hoz osztotta be, mely a háborús helyzet miatt a Bulyovszky utcai főreáliskola épületében működött. Az ellenőrző értekezleten az igazgató kiemelte, hogy — szinte kivételképpen — BABITS osztálya jó képet mutat. Az ARANY JÁNOS születésének 100. évfordulóján rendezett ünnepélyen BABITS tartotta az ünnepi beszédet, az ifjúság számára tartott ünnepélyen prologusát és alkalmi versét szavalták. De a háborús helyzet és az izgalmak annyira megviselték, hogy kérelmére 1918 februárjában 3 havi szabadságot engedélyeztek számára. Ezidőben írt költeményei szinte forradalmi jellegűek. Ilyen a „Húsvét előtt” c. költeménye. „Nem tiszteli az önkény pokoli malmát”, a szegény nép lelkébe reménységet csepegtet, békét hirdet. Ezt a drága szót hirdeti, a szabadító szót, melyet százazrek visszhangzanak.¹⁵ Ez 1918/19. tanév megnyitó értekezletén betegsége miatt nem jelent meg, majd nyugdíjaztatását kérte, amit 1918. szeptember 1-i érvénnyel teljesítettek.¹⁶ Felépülése után visszatér a katedrára, az egyetem tanszékén. A forradalom vezetői felhasználták nagy tehetségét és tudását, és az irodalmi tudománynak terjesztésével bízták meg. E munkáját folytatta a Tanácsköztársaság időszakában is, előadásait tömegek hallgatták, sokszor szüknek bizonyult a terem. Az ellenforradalom idején megfosztották állásától.

Babits 14 éven át volt az iskola embere. A kezdet nehézségeit nagy akaraterejével leküzdötte, mert szerette hivatását, szerette a gyermeket. Kétségbevonhatatlan hatalmas felkészültsége két szaktárgyában: a magyar és latin

¹⁴ Babits Mihály: Játszottam a kezével. 116. o.

¹⁵ Babits Mihály: Húsvét előtt. 165. o.

¹⁶ Jegyzőkönyveken és évvégi értesítőkön kívül az iskolai működésére vonatkozó adatok forrásai: *Béla György*: Babits Mihály Baján. Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 2. szám. — Új Magyar Múzeum. Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézete. 1959. év. 143. o. — *Bisztray Gyula*: Babits fogarasi évei. Irodalomtörténeti Közlemények 1953. év 60. kötet. — *Török Sophie és Ambrózy Pál* főljegyzései. — Dr. *Bánfalvi József* szegedi gimnáziumi igazgató adatai szegedi iskolai működéséről. — *Eder Zoltán*: Ötven éve tanított Újpesten Babits Mihály. 1962. I. sz. 141—142. o. és e szerzőtől: Adalékok Babits újpesti és budapesti középiskolai tanárságának éveire. Uo. — *Gulyás Pál* adatai 1939-ben. — Akták és iktató könyvek. — A szerzett adatok felhasználva a kéziratban levő munkámban és e rövidebb tanulmányban.

nyelvben. Felkészültsége fontos kellék volt az ifjúság figyelmének lekötéséhez, emellett előadása tiszta, érthető, élvezetes volt. Lelkiismeretességére jellemző, hogy időt nem kímélve még a feleltetésnél is oktatott, erősítve a tanuló hiányos felkészültségét, ugyanekkor az egész osztályét is. Nem csodálható, hogy osztálya előmenetelben vezetett, s a megrovandók száma legkisebb volt benne. Kötelességének tekintette a szülői otthonnal való kapcsolatot. Az élet, a gyakorlat vezette be a gyermeklélektan tudományába, hogy a gyermeki lélek megismerésével alkalmazni tudja a tanítás célravezető módszerét. Élményeket főképpen az irodalom kiválóságainak megismertetése útján nyújtott. Dicsőíti VÖRÖSMARTYT, de különösen PETŐFI SÁNDORT, és jól tudta, hogy a fiatalokra a nagy forradalmi költő hat. PETŐFI nagyszerű nevelési lehetőséget nyújt a hősiességre, a zsarnoksággal szembenálló forradalmi érzés átplántálására, a szülők tisztetére és a nép szeretetére. Előtérbe helyezi ARANY JÁNOST is, élményként hat bölcsességével, művészetével, a népet felszabadító törekvésével, az igazság keresésével. Csodálható-e, hogy nem mindig vette tekintetbe a tanítási óra időtartamát? Lényeges-e a feleltetésnél az osztályozás figyelmen kívül hagyása és néha túlzott szigorúsága a tudás kicsikarása érdekében? BABITS MIHÁLY tanár erkölcsi magatartása példamutató. Politikai állásfoglalása mindig szemben állt a reakcióval. Kartársai tisztelték, barátai szerették és üldöztetésekor is kiálltak mellette.

Már rég elhagyta az iskolát, de nem felejtette el tanítványait, kiknek szemei egykor nyugtatták, és élete viharaiiban ezek feledtették vele a vádakat, a gúnyt és a hűtlenséget. Álmatlan éjszakán s reggel is azon tűnődik: „Hová lettetek régi tanítványok? Elszóródtatok, mint a magvak pelyhe.” Hívja őket, hogy kövessék. De nincs már hívó harangja... s nincs már aki kövesse.¹⁷

Эдён Кертеc

МИХАЙ БАБИЧ КАК ПЕДАГОГ

Венгерский писатель Михай Бабич был учителем гимназии с 1905 по 1918 гг. По случаю 25-летия со дня смерти писателя автор знакомит читателей с педагогической деятельностью *Бабича*.

Ö. Kertész

MIHÁLY BABITS, THE PEDAGOGUE

The Hungarian writer *Mihály Babits* was a secondary school teacher from 1905 up to 1918. On the occasion of the 25th anniversary of his death his pedagogical working is considered and appraised.

¹⁷ Babits Mihály: *Összes versei. Hajnali gondolat.* 264. o.